

Roel Thijssen

Het Birma Bedrog

UITGEVERIJ
XL
DEVENTER

DEEL I

DE RONSELING

Een aspect van de Tweede Wereldoorlog dat vaak weinig aandacht krijgt is de Japanse zelfverrijking. Terwijl er tal van boekwerken zijn geschreven over de plundering van Europa door de nazi's, zijn de dossiers over de Japanse rooftocht in Azië uit de westerse archieven verdwenen. Vele bevinden zich nog steeds achter slot en grendel en worden pas over vijftig jaar vrijgegeven.

– STERLING & PEGGY SEAGRAVE,
Gold Warriors – America's secret recovery of Yamashita's gold (2003)

I

20 juli 1945

Waar zal ik beginnen? Op de dag dat ik als eenvoudige soldaat in Indochina arriveerde? Ik was zes kilo vermagerd op de lange bootreis tussen Marseille en Saigon. Op de dag dat ik werd geselecteerd voor de officiersopleiding? Het gevoel van trots herinner ik me nog als de dag van gisteren. Ik verdenk mezelf ervan dat ik een stomme grijns op mijn gezicht had toen ik een stap naar voren deed, want de kapitein wierp eerst een vragende blik op de lijst met namen in zijn hand en toen op mij, alsof ze bij vergissing een mongool hadden uitgekozen. De grijns had snel plaatsgemaakt voor een blos op mijn gezicht, want ik had de proeven maar met de hakken over de sloot gehaald. Of moet ik beginnen op die desastreuze negende maart van dit jaar? De jappen omsingelden onze kazerne en schoten vanuit een pantserwagen alle ruiten van de bovenverdieping aan diggelen. Na de schoten klonk het geschreeuw. Het kwam niet alleen uit onze monden maar ook uit die van de kleine figuren, die met van woede vertrokken gezichten en de bajonet op het geweer binnenvielen. We waren veel te verbouwereerd om tegenstand te bieden. Twee van mijn mannen grepen naar hun karabijn, terwijl ik

ze beval hun wapens te laten staan. Wat hadden we kunnen doen? Een paar van die spleetogen naar de andere wereld helpen en dan zelf het loodje leggen? We hebben ons overgegeven. Achteraf hoorde ik dat er in Hué en Hanoi wél gevochten is – en hard. Op sommige plekken zouden de jappen zelfs honderden manschappen verloren hebben. Ach. Wat konden wij in onze verspreide forten en kazernes voor verdediging organiseren? Een klein Frans leger met verouderde wapens, niet tot veel in staat, tegenover zo'n jappen-overmacht? Ze waren al jaren steeds meer manschappen in Indochina aan het stationeren. De vijand kwam niet van ver. Hij zat al om de hoek. Misschien moet ik beginnen op die middag dat kapitein Saito Akayama het krijgsgevangenenkamp binnenwandelde. Ik zat al drie maanden met een dozijn Fransen en een honderdtal Tonkinezen en Anamezen opgesloten achter een palissade van bamboe die we zelf hadden mogen optrekken. Eigenlijk was die schutting nergens voor nodig. Het kamp bevond zich op de Tong Hai Hin, ook wel de Vlakte der kruiken genoemd, in Laos, een hoogvlakte waar geen enkele weg doorheen liep en waar het vergeven was van de muggen. Als je zomaar het kamp uit liep kon je kilometers marcheren en nergens een dorp tegenkomen, alleen maar metershoge stenen kruiken waarin volgens de legenden reuzen begraven lagen of

waarin rijstwijn gefermenteerd had. Twee inlandse tirailleurs die het toch gedaan hadden, werden drie dagen later teruggebracht door een patrouille. Hun gezichten waren opgezwollen van de muggenbeten en ze ijlden van de koorts. De jappen sloten ze op in een bamboekooi. Nog eens twee dagen later werden ze er weer uit gehaald. Als lijken.

Kapitein Saito Akayama was een kleine en kalende man. De sprieterige haren die onder de zijkant van zijn officierspet uitstaken, bleken later de enige te zijn die hij nog had. Misschien was hij daarom zo nijdig, want kaalheid komt bij mijn weten onder jappen weinig voor. En dan ook nog zo klein zijn en zo iel. Zelfs zijn eigen volk moet hem als minkukel hebben gezien. De frustratie zal wel groot zijn geweest, dus ook de neiging zichzelf constant te bewijzen. Anders snap ik niet dat iemand vrijwillig zo'n gevaarlijke klus op zich nam.

Hij bekeek me alsof ik een insect was dat hij eigenlijk moest doodtrappen, maar dat hij vooralsnog uitstel van executie verleende.

'Ubent luitenant Bernard Delaruelle?' Het klonk alsof hij aan de binnenkant van elke wang een natte lap had gestoken en toch was zijn Frans correct. Ik was overeind gekomen en probeerde een niet te enthousiaste en wat onderdanige houding aan te nemen. Klappen en scheldpartijen hadden me geleerd hoe de

jappen het graag hadden.

‘Dat ben ik, kapitein.’

‘Hoe is uw conditie?’

‘Ik ben er niet dikker op geworden de voorbije maanden, kapitein.’

Zijn blik gleed langs mijn gekreukelde uniformjasje en mijn dunne benen. Hij leek niet blij te zijn met wat hij zag.

‘Er is voor niemand nog voldoende te eten tegenwoordig.’

Ik liet mijn ogen vluchtig over zijn gesteven uniform gaan, van de blinkende sabel langs zijn zijde tot de glimmend gepoetste laarzen. Het was duidelijk dat hij geen ‘niemand’ was. De kapitein was klaar met zijn inspectie en leek een besluit te hebben genomen.

‘Zou u een dubbel rantsoen willen? En de belofte dit kamp als vrij man te verlaten?’

Alleen een krankzinnige kon zoiets weigeren. Ik ging wat beter in de houding staan en antwoordde bevestigend, me ondertussen afvragend hoe groot de adder was die zich onder het gras bevond.

‘U moet mij, met een aantal tirailleurs, vergezellen naar de Thaise grens. Dat is alles.’

Als dat alles was... Ik knikte, nu werkelijk enthousiast. ‘Tot uw beschikking, kapitein.’

Uit de manier waarop hij me nog eens bekeek, bleek dat ik door mijn positieve antwoord niet

getransformeerd was van een insect in een menselijk wezen. De kapitein knikte stijfjes naar mij en stapte weg. Tien meter verder zag ik hem het woord richten tot twee inlandse krijgsgevangenen.

Het leek of ik voor het eerst in drie maanden weer tot vol bewustzijn kwam. De geforceerde mars van Hanoi naar hier was uitputtend geweest en voor sommige kameraden dodelijk, maar sindsdien had ik me te pletter verveeld in dit kamp. We hadden niks te doen. Tegelijkertijd misten we de energie om de verveling te verdrijven met sport en spelletjes, zodat we urenlang lamleendig in de schaduw lagen. Soms vertelden we elkaar verhalen, even vaak maakten we ruzie. De zon ging op, de zon ging onder, en sinds die afschuwelijke negende maart hadden we geen enkel nieuws meer gehad over de oorlog. De jappen waren aan de verliezende hand geweest in Birma en op de Filipijnen, maar of de Britten en Amerikanen inmiddels het Indochinese schiereiland waren binnengevallen, wisten we niet. Van de ondoordringbare gelaatsuitdrukkingen van onze bewakers konden we niets aflezen.

En nu mocht ik hier weg en zou ik meer te eten krijgen. Goed, ik moest een hand-en-spandienst verlenen aan de vijand, maar als ik daarmee mijn vrijheid kon verkrijgen, was ik zelfs bereid de voeten van de Japanse keizer te masseren. De Thaise grens...

De belofte hier nadien als vrij man weg te lopen nam ik niet serieus, maar als ik eenmaal aan de grens was, vond ik wel een manier om die over te steken. Thailand was neutraal. Ik kon er het einde van de oorlog afwachten of me aanmelden bij de Vrije Fransen.

Het extra rantsoen kreeg ik al die avond. Als ik niet als egoïst herinnerd wilde worden, had ik geen andere keus dan het te delen met de beide kameraden met wie ik een hut deelde. Ik beet op mijn lip terwijl ik de rijst in hun monden zag verdwijnen. Alleen de cashewnoten waren voor mij. De volgende dag kwam de kapitein terug. Hij werd vergezeld door een peloton Japanse soldaten. Op de grond stonden vier massief houten kisten aan draagberries. Acht Tonkinese tirailleurs werden aangewezen om de kisten te dragen. Er was nog een Franse militair geselecteerd, een sergeant met de naam Bonfleur. Hij leek net als ik blij niet de enige Europeaan te zijn.

‘Het spreekt voor zich dat u geen wapens zult dagen’, zei de kapitein.

Ik voelde me naakt tussen al die bajonetten. Twee van de soldaten droegen bovendien een uitneembaar machinegeweer mee en een derde een mortier. Blijkbaar werd het geen schooluitstapje. Tussen het kamp en de Thaise grens verwachtte de kapitein hinderlagen van bergvolkeren die de nieuwe bezetter niet welgezind waren.

De tocht was een soort herhaling van de mars naar het krijgsgevangenenkamp. De eerste dagen schoten we maar weinig op, door de moessonregens, de muggen en vooral de zware kisten, maar de jappen gunden ons geen rustmoment. Aan het eind van de dag werd het tempo opgedreven om nog iets in te halen van de verloren tijd. Als Bonfleur en ik gedacht hadden van het sjouwen te worden vrijgesteld, hadden we het mis. De inlanders waren te zeer verzwakt om hen van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat te laten tillen, dus werden ze afgewisseld door ons en zelfs door Japanse soldaten. Maar wat betreft de rantsoenen had de kapitein niet gelogen. We kregen rijst, ananas, noten, bananen en zelfs gebakken kip. Tijdens de vierde avond werd er rijstwijn geschonken. Voor het eerst ontspande de sfeer zich. De Tonkinezen durfden te lachen en de kapitein nodigde ons uit bij hem te komen zitten aan het kampvuur.

‘Uit welk deel van Frankrijk bent u afkomstig, luitenant?’ vroeg hij.

‘Van de Vogezen, kapitein’, antwoordde ik. ‘Een bergachtig gebied in het noordoosten.’

‘Ik weet waar de Vogezen liggen.’ Er klonk irritatie door in zijn stem, alsof ik hem voor een barbaar hield. ‘Ik heb drie jaar in Parijs gestudeerd, chemie. En u, sergeant?’

Drie jaar, dat was te kort om de studie met succes

te hebben afgerond, bedacht ik. Waarschijnlijk had Saito Akayama zijn officiersrang ook meer te danken gehad aan zijn kennis van het Frans dan aan wat anders. De bezettingstroepen hadden behoefte aan tolken. Ik kon me niet voorstellen dat het hem werkelijk interesseerde dat Bonfleur uit Lille afkomstig was. Hij had iets van ons nodig.

‘En hoe bent u in deze kolonie terechtgekomen, luitenant?’

Ik staarde om me heen, alsof het antwoord op die vraag in de pikdonkere bossen te vinden was. De vlammen van het kampvuur kronkelden omhoog, naar de sterren die je in de steden met al hun verlichting nooit kon zien.

‘Toen de Duitsers overal het front doorbraken, werd mijn eenheid teruggetrokken. De chaos op de wegen was groot. Soms reisden we per vrachtwagen, maar meestal te voet. Het enige wat we van de vijand zagen, waren zijn vliegtuigen. Af en toe vloog zo’n jachtvliegtuig laag over de weg en leegde zijn mitrailleurs op alles en iedereen die daar bewoog. Het merendeel van de slachtoffers bestond uit burgers, vaak zelfs nog buitenlanders ook – Belgen – die op weg waren naar het zuiden.’

De kapitein luisterde onbewogen. Met een knikje moedigde hij me aan verder te gaan.

‘Toen de regering een wapenstilstand tekende,